

9. Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства: постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2011 р. № 384. Офіційний вісник України. 2011. № 28. Ст. 1168 (зі змінами).

10. Висновок головного науково-експертного управління Верховної Ради України на проект закону України «Про концесії» (реєстр. № 8125 від 15 березня 2018 р.) // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL.: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63630.

11. Підгайний А., Шарапа М., Юрець О. Коментарі до проекту закону «Про концесії» // Юридична фірма AGRECA: веб-сайт. URL : <https://agrecua.com/komentari-do-proektu-zakonu-pro-kontsesiyi>.

12. Руководство ЮНСИТРАЛ для законодательных органов по проектам в области инфраструктуры, финансируемым из частных источников // ЮНСИТРАЛ: веб-сайт. URL: <https://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/procurem/pfip/guide/pfip-r.pdf>.

13. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 18 вересня 2014 р. у справі № 2-а-357/152/14. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40695021>.

14. Постанова Бориславського міського суду Львівської області від 14 вересня 2010 р. у справі № 2а-765/2010. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52389997>.

УДК 346.16

МИНІВ Р.М.
РУДАНЕЦЬКА О.С.
ХОМКО Л.В.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Розглянуто та визначено особливості оновленого нормативного забезпечення правового механізму державного регулювання галузі тваринництва в Україні. Зроблено висновки щодо основних тенденцій зміни законодавства у сфері державної підтримки тваринництва в Україні. Досліджено особливості державної підтримки тваринництва в умовах членства України в СОТ та створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Отримали подальший розвиток наукові підходи до питань розвитку регулюючої функції держави розвитку тваринництва. Окреслено правові, економічні, соціальні й організаційні передумови удосконалення системи державної підтримки тваринництва як інструменту державного регулювання.

Ключові слова: *нормативно-правовий акт, тваринництво, державне регулювання, сільськогосподарське виробництво, правове регулювання.*

Рассмотрены и определены особенности обновленного нормативного обеспечения правового механизма государственного регулирования отрасли животноводства в Украине. Сделаны выводы относительно основных тенденций изменения

© МИНІВ Р.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування (Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького)

© РУДАНЕЦЬКА О.С. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін (Львівський державний університет внутрішніх справ)

© ХОМКО Л.В. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін (Львівський державний університет внутрішніх справ)

законодавства в сфері державної підтримки тваринництва в Україні. Исследованы особенности государственной поддержки животноводства в условиях членства Украины в ВТО и создание зоны свободной торговли между Украиной и Европейским Союзом. Получили дальнейшее развитие научные подходы к вопросам развития регулирующей функции государства развития животноводства. Определены правовые, экономические, социальные и организационные предпосылки совершенствования системы государственной поддержки животноводства как инструмента государственного регулирования.

Ключевые слова: *нормативно-правовой акт, животноводство, государственное регулирование, сельскохозяйственное производство, правовое регулирование.*

The features of the renewed normative providing the legal mechanism of government control of livestock industry are considered and certain in Ukraine. Conclusions are done in relation to the basic tendencies of legislation change in the field of state support of livestock in Ukraine. The features of state support of livestock are investigational terms according with Ukraine membership in WTO and creation of free trade area between Ukraine and European Union. The scientific going got subsequent development near the questions of the state regulative function development. Outlined legal, economic, social and organizational pre-conditions of the state support system of livestock development improvement as the instrument of government control.

Key words: *normative legal act, livestock industry, state regulation, agricultural production, legal regulation.*

Вступ. Державне регулювання тваринництва має для держави першочергове значення, оскільки галузь більшою мірою визначає рівень продовольчої безпеки, ніж рослинництво (адже передбачає забезпеченість населення ключовими продуктами харчування – молоком, м'ясом і яйцями). Стан розвитку тваринницької галузі тісно пов'язаний із вирішенням проблеми зайнятості на селі – тваринницька галузь є більш трудомісткою та формує значну кількість робочих місць, тоді як робота в галузі рослинництва є сезонною і переважно короткотерміною [16, с. 8].

Вихід аграрного сектору України на шлях ефективного економічного зростання, подібного до європейської моделі, потребує проведення цілеспрямованої державної політики, що ґрунтуватиметься на триєдиному підході, який широко використовується в ЄС з урахуванням економічної, екологічної та соціальної складових частин. Завдяки цьому забезпечується збалансованість системи заходів і засобів державного впливу на процес виробництва продукції.

Державне регулювання галузі тваринництва покликане збалансувати інтереси виробників, споживачів і держави, а державна підтримка – забезпечити достатній рівень рентабельності для розширеного відтворення, стимулювання виробництва, створення підґрунтя для стабілізації ситуації в галузі.

З урахуванням наявних проблем видається доцільною реалізація заходів за такими основними напрямками, як: гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську продукцію згідно зі стандартами ЄС; налагодження сучасної інфраструктури аграрного ринку; посилення кооперації господарств населення виробників сільськогосподарської продукції; налагодження співпраці між виробниками сільськогосподарської продукції та дослідними установами.

Незважаючи на позитивні зрушення в державній політиці щодо розвитку галузі тваринництва, виробники відчують незавершеність процесу формування інституційно-правової бази регулювання їх діяльності, інвестиційно-інноваційного клімату для галузі, інформаційно-консультативного забезпечення діяльності виробників у частині надання повної інформації про ринкові ціни та способи отримання державної підтримки. Зазначені недоліки державного регулювання ускладнюють процеси розвитку галузі тваринництва та вказують на необхідність визначення ефективності державного регулювання. Відсутність чіткого методологічного обґрунтування поняття ефективності державного регулювання галузі тваринництва, а також єдиних критеріїв її визначення вказують на необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Постановка завдання. Виявити особливості державного регулювання суб'єктів господарювання у тваринництві відповідно до оновленого законодавства й окреслити основні тенденції розвитку протекційної політики держави щодо тваринництва в Україні.

Результати дослідження. Визначальну роль у вирішенні проблеми державного регулювання аграрних відносин відіграють чинні законодавчі акти – Конституція України, Закони України «Про Кабінет Міністрів України», «Про місцеве самоврядування в Україні», Господарський кодекс України та інші нормативні документи, у яких визначено принципи державного регулювання, пріоритетні напрями і межі державно-регулятивного втручання в аграрні відносини в цілому і в земельні відносини зокрема. Правове регулювання спеціалізації сільськогосподарського виробництва здійснюється за допомогою правових норм – як загальних, так і спеціальних законів і підзаконних актів (табл. 1).

Таблиця 1

Законодавче забезпечення суб'єктів господарської діяльності у галузі тваринництва

<i>Назва документа</i>	<i>Короткий зміст</i>
Конституція України [2]	Основний закон. Гарантії здійснення підприємницької діяльності, вільного вибору сфер господарювання, економічна свобода, засади регіонального управління.
Господарський кодекс України [3]	Господарський кодекс України має на меті забезпечити зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва і на цій основі – підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальної спрямованості відповідно до вимог Конституції України, утвердження суспільного господарського порядку в економічній системі України, сприяння гармонізації її з іншими економічними системами.
Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» [4]	Визначає основи державної політики у бюджетній, кредитній, цінovій, страховій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення.
Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» [5]	Закон визначає правові, економічні, соціальні й організаційні умови діяльності колективного сільськогосподарського підприємства. Спрямований на забезпечення повної самостійності зазначеного підприємства, реалізацію його можливостей як суб'єкта господарювання, визначає його права й обов'язки у здійсненні господарської діяльності.
Закон України «Про фермерське господарство» [6]	Закон визначає правові, економічні та соціальні засади створення і діяльності фермерських господарств як прогресивної форми підприємницької діяльності громадян у галузі сільського господарства України. Документ спрямований на створення умов для реалізації ініціативи громадян щодо виробництва товарної сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також для забезпечення раціонального використання й охорони земель фермерських господарств, правового та соціального захисту фермерів України.
Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» [7]	Закон визначає умови, зміст і межі пріоритетності розвитку соціальної сфери села й агропромислового комплексу в структурі народного господарства, сприяє соціальній захищеності сільського населення.

Джерело: власні дослідження

Успішне вирішення ефективного розвитку тваринництва неможливе без формування ефективної системи державного регулювання сільського господарства в цілому та тваринництва зокрема, без визначення на рівні держави його внутрішньогалузевих пріоритетів, без створення сприятливого соціального й економічного клімату для динамічного розвитку всіх форм господарювання.

Для оцінки державного регулювання та визначення його ефективності потрібно підходити зі сторони системного аналізу. Відтак, керуючись нормативно-правовими актами загальнодержавного рівня, ми систематизували показники оцінки регуляторних дій держави щодо галузі тваринництва (табл. 2).

Таблиця 2

Показники рівня державного регулювання галузі тваринництва з урахуванням нормативно-правових актів

<i>Джерело</i>	<i>Показник</i>
Ст. 13 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [8]	<ul style="list-style-type: none"> – Обсяги й ефективність виробництва. – Розвиток конкуренції, конкурентоспроможність продукції. – Забезпеченість сировиною та матеріалами. – Фінансове становище підприємств галузі. – Розвиток міжгалузевих зв'язків. – Ефективність системи збуту продукції. – Обсяги інвестицій
Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р. [9]	<ul style="list-style-type: none"> – Темпи виробництва валової продукції тваринництва. – Обсяг експорту продукції тваринництва. – Рівень заробітної плати працівників сільського господарства. – Рівень конкурентоспроможності галузі. – Рівень адаптації технічного регулювання безпечності продукції до вимог ЄС і СОТ. – Рівень наукового забезпечення інноваційного розвитку галузі.

Джерело: власні дослідження

Відсутність в Україні єдиного нормативно-правового документа, у якому закріплено механізм забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної тваринницької продукції з гарантіями державної регулювання, формує ситуацію невизначеності пріоритетів і цілей у механізмі державного регулювання галузі. Існуючі напрями державного регулювання тваринництва в Україні на сучасному етапі відображено в нормативних документах (табл. 3).

Таблиця 3

Форми участі держави у підтримці тваринництва

<i>Нормативні документи</i>	<i>Опис програм</i>
Постанова КМУ від 08 лютого 2017 р. № 83 [10]	Порядок розподілу бюджетної дотації
Постанова КМУ від 21 лютого 2017 р. № 179 [11]	Порядок ведення та форма Реєстру отримувачів бюджетної дотації
Наказ Мінфіну України від 23 лютого 2017 р. № 275 [12]	Форма заяви для включення до Реєстру отримувачів бюджетної дотації
Наказ Мінфіну України від 23 лютого 2017 р. № 276 [13]	Форма декларації з податку на додану вартість і доданку до неї
Постанова КМУ від 07 лютого 2018 р. № 107 [14]	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки галузі тваринництва
Розпорядження КМУ від 28 лютого 2018 р. № 128-р [15]	Розподіл коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою 2801540 «Державна підтримка галузі тваринництва» на 2018 р.

Джерело: розраховано за даними [10–15]

Надання державної підтримки вітчизняним виробникам тваринницької продукції, яка здійснюється як за рахунок бюджетних програм, так і через спецрежим справляння ПДВ, є одним з ефективних шляхів розв'язання економічних, соціальних і політичних проблем, досягнення

національних цілей розвитку. Нині в усіх без винятку країнах існує система надання державної підтримки. У країнах із розвинутою економікою цей процес регулюється нормативно-правовими актами, оскільки фактично охоплює особливі інструменти втручання державних інституцій у ринковий механізм і тому має опосередкований характер.

У 2017 р. одночасно зі скасуванням спеціального режиму оподаткування ПДВ, що передбачав можливість сільгоспвиробників розпоряджатися частиною суми податкових зобов'язань із ПДВ для підтримки власної діяльності, Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» було доповнено розділом VI «Державна підтримка виробників окремих видів сільськогосподарської продукції», яким передбачено надання сільськогосподарським товаровиробникам у період із 2017 до 2022 рр. допомоги на розвиток сільського господарства у вигляді бюджетних дотацій (безоплатна, безповоротна допомога з бюджету) [4].

У Законі України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» передбачено видатки за бюджетною програмою за КПКВК 2801540 «Державна підтримка галузі тваринництва». У 2018 р. 4 млрд грн будуть спрямовані сільськогосподарським товаровиробникам за 6 напрямками підтримки [16].

Постановою КМУ від 07 лютого 2018 р. № 107 затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки галузі тваринництва. Документом визначено напрями підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу – юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, а також фізичних осіб (табл. 4) [14].

Таблиця 4

Напрями державної підтримки тваринництва у 2018 р.

<i>Назва</i>	<i>Опис програми</i>
Часткова компенсація відсоткової ставки за банківськими кредитами	Компенсації підлягають відсоткові ставки за короткостроковими кредитами, залученими для покриття виробничих витрат, та середньо- і довгостроковими кредитами, залученими для витрат капітального характеру, пов'язаних із провадженням діяльності у галузях: аквакультура, вівчарство, козівництво, бджільництво, звірівництво, кролівництво, шовківництво. Обсяг кредиту – до 100 млн грн. Компенсація – 1,5 облікової ставки НБУ.
Часткова компенсація вартості етапів будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, підприємств із вирощування птиці, доїльних залів, підприємств із переробки с/г продукції, у частині витрат, понесених за рахунок банківських кредитів	Строк кредитування – до 5 років. Обсяг кредиту – до 500 млн грн. Розмір компенсації – 25% витрат. Компенсація здійснюється щомісяця, виходячи з суми витрат. Якщо у 2018 р. підприємство використовує 30 і більше відсотків кредиту (від суми кредитного договору), то отримає 25% компенсації від суми кредитного договору.
Часткове відшкодування вартості етапів будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, підприємств із переробки та зберігання с/г продукції (якщо фінансування будівництва здійснювалося за рахунок власних коштів підприємств)	Компенсується 30% витрат від завершених у поточному році етапів будівництва та реконструкції об'єктів, у т. ч. вартості обладнання (вартість об'єкта – не більш як 500 млн грн; якщо вартість об'єкта перевищує 500 млн грн, компенсується 30% від 500 млн грн).
Спеціальна бюджетна дотація за утримання корів молочного, молочно-м'ясного та м'ясного напрямів продуктивності	Дотація надається двома рівними частинами по 750 грн за півріччя

Закінчення таблиці 1

Спеціальна бюджетна дотація за вирощування молодняку великої рогатої худоби	Дотація надається за утримання молодняку, який народився в поточному році та досяг відповідного віку: – 300 грн – від 1 до 5 місяців, – 700 грн – від 5 до 9 місяців, – 1 500 грн – від 9 до 13 місяців. Дотація надається за молодняк, який народився в поточному році.
Часткове відшкодування вартості тварин, біологічного матеріалу й ембріонів.	У розмірі до 50% вартості, але не більш як: – за телиць, нетелей, корів – 24 000 грн, – свинок і кнурців – 5 000 грн, вівцематок, – баранів, ярок – 4 000 грн, – сперму бугаїв – 100 грн / доза, – ембріони ВРХ – 500 грн / штука.

Джерело: розроблено за даними [14]

Порядок використання коштів передбачає спрямування коштів за зазначеними напрямками у разі виконання певних умов.

На нашу думку, механізм розподілу бюджетних коштів майже унеможливило для більшості бажаних, особливо дрібнотоварних виробників, тим більше для господарств населення, отримання фактичної державної підтримки. Дві головні причини: по-перше, загальна сума у 4 млрд грн є незначною порівняно з кількістю суб'єктів господарювання галузі тваринництва; по-друге, збільшення претендентів на отримання державної підтримки автоматично зменшує обсяг бюджетних коштів на кожного суб'єкта господарювання, оскільки Мінагрополітики формує загальний реєстр суб'єктів, які набули права на державну підтримку, та зазначає в ньому суму коштів, що підлягає розподілу.

Відтак із метою забезпечення ефективного розвитку підприємств галузі тваринництва КМУ в рамках розподілу коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою 2801540 «Державна підтримка галузі тваринництва» на 2018 р., розпорядженням від 28 лютого 2018 р. № 128-р затвердив розподіл видатків на цей рік [15] (табл. 5).

Таблиця 5

Розподіл за напрямками коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою 2801540 «Державна підтримка галузі тваринництва» на 2018 р.

№ з/п	Найменування виплати	Розмір виплати
1	Часткова компенсація відсоткової ставки за банківськими кредитами, залученими для покриття витрат, пов'язаних із провадженням діяльності у галузях: вівчарство, козівництво, бджільництво, звірівництво, кролівництво, шовківництво й аквакультура.	200 000
2	Часткова компенсація вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, доїльних залів, підприємств із переробки сільськогосподарської продукції в частині витрат, профінансованих за рахунок банківських кредитів.	1 100 000
3	Спеціальна бюджетна дотація за утримання корів молочного, молочно-м'ясного та м'ясного напрямів продуктивності.	500 000
4	Спеціальна бюджетна дотація за вирощування молодняку великої рогатої худоби, який народився в господарствах фізичних осіб.	700 000
5	Часткове відшкодування вартості закуплених для подальшого відтворення племінних тварин, а саме телиць, нетелей, корів молочного, молочно-м'ясного та м'ясного напрямів продуктивності, свинок і кнурців, вівцематок, баранів, ярок, сперми бугаїв, ембріонів великої рогатої худоби, які мають племінну (генетичну) цінність.	300 000
6	Часткове відшкодування вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, доїльних залів, підприємств із переробки сільськогосподарської продукції.	1 200 000
	Усього	4 000 000

Джерело: розраховано за даними [16]

Заходи державної підтримки тваринництва у 2018 р. зорієнтовані на великих товаровиробників і не враховують необхідності адаптації господарств населення до умов євроінтеграції, нових вимог до якості сільськогосподарської сировини. Удосконалення державної аграрної політики потребує, насамперед, опрацювання та затвердження узгодженої системи програмних і законодавчо-нормативних документів, підпорядкування поточного бюджетного процесу базовим законам з аграрної політики, передбачення у державній підтримці тваринництва державних програм, які б враховували необхідність вирішення проблем розвитку всіх категорій виробників, зокрема господарств населення, їх адаптації до нових умов господарювання, пов'язаних із євроінтеграційними планами України.

Варто зауважити, що в останні роки Уряд України виділяє на підтримку аграрного сектору економіки, зокрема тваринництва, доволі значні фінансові ресурси з погляду їх навантаження на бюджет, однак вони не забезпечують належного розвитку зазначеної сфери економіки. Це, в першу чергу, пов'язано з доволі складною та такою, що постійно змінюється, схемою надходження державних коштів виробникам, а також із використанням непродуктивних методів підтримки галузі.

За сучасних умов в Україні не є сформованою інституційна матриця аграрної політики. Розроблені стратегії розвитку тваринництва, законодавчий фундамент аграрної політики є застарілими та неузгодженими. Низка нормативно-правових актів, якими передбачається щорічно новий порядок розподілу бюджетних видатків на розвиток тваринництва, не є узгодженою зі стратегічними пріоритетами розвитку галузі. Відтак дієвість такої підтримки у вирішенні його актуальних проблем є низькою. Сучасна бюджетна підтримка тваринництва не гарантована на кілька років, є недостатньою, нестабільною, непослідовною, непередбачуваною, тому й неефективною. Забезпечення стабільної системи державної підтримки тваринництва шляхом запровадження середньострокового бюджетного планування, яке було передбачено ще у Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р., так і не відбулося.

Висновки. Нормативно-правове регулювання та програми підтримки тваринництва в Україні є нестабільними та такими, що часто змінюються, відтак відіграють роль вагомих стримувальних чинників для розвитку галузі.

Вважаємо, що основними пріоритетами в напрямках державної підтримки розвитку тваринництва повинні виступати:

- нарощування обсягів виробництва продукції відповідної якості, що дозволить вирішити проблему продовольчої безпеки;
- формування конкурентоспроможного аграрного сектору економіки, що буде вагомим джерелом економічного зростання держави;
- активізація науково-дослідної роботи, яка, спираючись на інноваційну складову частину, забезпечить конкурентну перевагу вітчизняних товаровиробників у довгостроковій перспективі.

Державне регулювання тваринництва повинне здійснюватися з обов'язковим урахуванням досягнутого рівня продуктивності суб'єктів господарювання, щоб не відбувалося консервування структури виробництва, яка в основі матиме обмежені джерела економічного зростання аграрного сектору економіки.

Методологічним підґрунтям у зазначеному питанні може бути використання в якості критерію для обґрунтування рівня державного регулювання таких видів продуктивності: економічної, соціально-економічної, еколого-економічної та чистої продуктивності. Залежно від поставлених цілей на певному етапі розвитку економіки пріоритетність кожного з видів продуктивності в якості критерію може змінюватися.

За умов членства України в СОТ і створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що дає змогу одержати рівні з усіма членами організації права і практично означає припинення її дискримінації на зовнішніх ринках, метою державного регулювання тваринництва повинно стати створення приблизно однакових стартових умов для всіх суб'єктів ринку шляхом вирівнювання державної політики в Україні до рівня країн ЄС та інших розвинутих країн. Такі заходи сприятимуть приблизно рівним умовам для забезпечення справедливої конкуренції тваринницьких підприємств у внутрішньому і глобальному ринковому середовищі для всіх суб'єктів ринку, як це і передбачено правилами СОТ.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку аграрного сектору АПК та соціальної сфери села на період до 2020 р. / за заг. ред. Ю.Ф. Мельника. К.: ННЦ ІАЕ, 2009. 130 с.
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.
5. Про колективне сільськогосподарське підприємство: Закон України від 14 лютого 1992 р. № 2114- XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2114-12>.
6. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 р. № 973-IX. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973-15>.
7. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17 жовтня 1990 р. № 400-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/400-12>.
8. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23 березня 2000 р. № 1602-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.
9. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р.: Розпорядження КМУ від 17 жовтня 2013 р. № 806-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.
10. Про затвердження Порядку розподілу бюджетної дотації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції у 2017 р.: Постанова КМУ від 08 лютого 2017 р. № 83. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/83-2017-%D0%BF>.
11. Про затвердження Порядку ведення та форми Реєстру отримувачів бюджетної дотації, а також порядку надання відповідної інформації Державною фіскальною службою та Державною казначейською службою: Постанова КМУ від 21 лютого 2017 р. № 179. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/179-2017-%D0%BF>.
12. Про затвердження форм заяв про внесення сільськогосподарського товаровиробника до Реєстру отримувачів бюджетної дотації та про зняття сільськогосподарського товаровиробника з реєстрації як отримувача бюджетної дотації: Наказ Мінфіну України від 23 лютого 2017 р. № 275. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0268-17>.
13. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України: Наказ Мінфіну України від 23 лютого 2017 р. № 276. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0269-17>.
14. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки галузі тваринництва: Постанова КМУ від 07 лютого 2018 р. № 107. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/107-2018-%D0%BF>.
15. Про розподіл коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою 2801540 «Державна підтримка галузі тваринництва» на 2018 рік: Розпорядження КМУ від 28 лютого 2018 р. № 128-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/128-2018-%D1%80>.
16. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 07 грудня 2017 р. № 2246-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.